

Asia: VN/20209/2021

Selvitys järjestöjen varainhankinnan avustamisesta ja tukemisesta valtionavustustoiminnassa

Lausunnonantajan taustatiedot

Valitse sopivin vaihtoehto

Järjestö

Selvitys ja sen teemat

1. Mitä mieltä olet järjestöjen varainhankinnan tilasta ja tulevaisuudesta? Asiaa tarkastellaan selvityksen toisessa luvussa.

Järjestöt valmistautuvat kehittämään ja uudistamaan rahoituspohjaansa toimintansa turvaamiseksi. Varainhankinta ja sen kehittäminen vaativat monenlaisia resursseja, kuten osaavaa henkilöstöä, tiedonhallintajärjestelmiä ja markkinointia. Varainhankinnan tukeminen julkisen hallinnon taholta on tärkeää, jotta järjestöjen rahoituspohjan kehittäminen vahvistuu ja suomalainen lahjoituskulttuuri kasvaa.

Selvityksen mukaan valtionavustuslaki (vrt. s. 49) mahdollistaa varainhankinnan avustamisen. STEA ei kuitenkaan hyväksy varainhankinnan kustannuksia avustuskohteelle (s. 56). Herää kysymys, miksi avustustoiminnassa ei ole varauduttu huonoihin aikoihin ja mahdollistettu varainhankinnan kehittäminen kasvavien avustusmäärärahojen aikakaudella.

2. Mitä havaintoja sinulla on järjestöille myönnettäviin valtionavustuksiin liittyvistä käytännöistä ja niitä koskevasta sääntelystä? Asiaa tarkastellaan selvityksen neljännessä luvussa.

Huolestuttavaa valtionavustus uudistuksessa, missä rahapeli tuotot ohjataan valtion yleiskatteellisiksi tuloiksi ja nykyiset edunsaajat siirretään budjetin kehysmenettelyn piiriin, on sen epävarmuus ja riippuvaisuus poliittisesta päätöksenteosta ja sen muuttuvista painotuksista.

Julkista tukea ja avustusta tulisi hallita yhdenmukaisesti ja avoimesti. Oleellista tulisi olla pyrkimys byrokratian vähentämiseen ja selvien määrittelyjen ja kriteerien luomiseen, jotta haku- ja raportointiprosessit sekä päätöksenteko olisivat johdonmukaisia ja selkeitä.

Näkövammaisten liitto esittää:

- järjestön saama satunnainen tuotto ei saa vähentää avustuskohteelle myönnettyä avustusta
- järjestön tarkoitukseen välittömästi liittyvästä toiminnasta aiheutuneet kulut tulee täysimääräisesti lukea valtionapukelpoiseksi kuluksi ilman, että näistä vähennetään toiminnan tuottoja
- avustusoppaassa olevia rajoitteita ei saa siirtää avustusetukseen ja AUP-järjestelmän tarkoituksenmukaisuus ja hyödyllisyys tulee arvioida.

Jos lahjoittaja haluaa esimerkiksi tukea erityisesti jotain järjestön perustehtävään kuuluvaa toimintaa, mitä rahoitetaan myös julkisella avustuksella, tehty lahjoitus voi palauttaakin avustusta vastaavan euromäärän takaisin valtion kassaan. Tällöin lahjoittaja käytännössä tekeekin lahjoituksen järjestön sijasta valtiolle.

3. Mitä asioita järjestöjen varainhankinnan avustamisessa ja tukemisessa sekä valtionavustusten myöntämisessä on otettava huomioon? Asiaa tarkastellaan selvityksen viidennessä luvussa.

Järjestöjen tulisi voida itse päättää, miten ne kehittävät varainhankintaansa, eikä valtionavustusten ohjeistuksissa ja kriteereissä tulisi olla siihen kielteistä vaikutusta. Varainhankinnan kehittäminen ja onnistuminen vie aikaa ja se voi olla ensimmäisten vuosien ajan alijäämäistä. Varainhankinta ja siinä onnistuminen edellyttää resursseja ja kannusteita, sillä sen kehittäminen ja ylläpito vaatii merkittäviä investointeja. Tehokasta varainhankintaa on mahdotonta tehdä ilman vaadittavia järjestelmiä, osaamista ja henkilöresursseja.

Varainhankintaa ja avustustoimintaa suunniteltaessa tulisi huomioida eri toimintasektoreiden erityispiirteet sekä toimintaympäristön muutokset. Useilla sote-järjestöillä on palveluiden ja tuotteiden myyntiä, mutta niiden tuotot eivät ratkaise kokonaisrahoitusta. Toimintaympäristön poikkeukselliset tilanteet, kuten koronapandemian ja Ukrainan sodan vaikutukset järjestöjen varainhankintaan tulisi huomioida joustavuutena avustustoiminnassa.

Selkeät määrittelyt ja ohjeistukset järjestöjen varainhankintaan sekä valtionavustustahojen myönteinen suhtautuminen yksityisrahoitukseen ja mahdolliseen varallisuuteen edistäisi järjestöjen toimintamahdollisuuksia. Se toisi vakautta ja ennakoitavuutta toimintaan.

4. Minkälaisia vaikutuksia arvioit käsiteltävillä keinoilla olevan? Asiaa tarkastellaan selvityksen kuudennessa luvussa.

1. Se, että valtionapuviranomaiset määrittelisivät valtionavustuksen käyttöön hyväksyttävät kustannukset yhdenmukaisella tavalla toisi toivottavaa selkeyttä avustusten hakuun ja niiden käyttöön. Mahdollisimman laaja hyväksyttävien kustannusten lista on tarpeen, jotta järjestöt voivat käyttää omaa harkintaansa varojen käytöstä.

2. Mikäli valtionavustuksesta vaaditaan omavastuusuutta, tulisi järjestöjä samalla myös kannustaa varainhankintaan ja sen tukemisen kautta edistää omavastuusuuden kerryttämistä.
3. Jos yleisavustuksella rahoitettaisiin järjestön varsinaisen toiminnan bruttokustannuksia, voisi se vahvistaa järjestöjen toimintaedellytyksiä, edistää toiminnan pitkäjänteistä ja tarkoituksenmukaista kehittämistä.
4. Jos järjestön varallisuus määriteltäisiin selkeäksi arviointiperusteeksi ja -kriteeriksi valtionavustusta myönnettäessä, tulisi huomioida, että varallisuus voi olla monimuotoista ja sitä ei välttämättä voi realisoida. Useiden järjestöjen varallisuus on kiinteässä omaisuudessa, kuten kiinteistöissä, jotka vaativat jatkuvia investointeja. Näihin investointeihin ei nykyisin saa juurikaan julkista tukea.
6. Se, että varainhankinnan kustannukset olisivat avustuskelpoisia tiettyyn enimmäismäärään asti kannustaisi järjestöjä varainhankintaan. Olennaista on määritellä selkeästi mitä varainhankinnan kustannukset ovat.
7. Hankeavusteinen erityisavustus varainhankinnan kehittämiseen tai käynnistämiseen olisi hyödyllinen väline järjestöille.

Kannatamme VaLa ry:n näkemystä siitä, että varainhankinnan kustannukset tulisivat olla avustuskelpoisia tiettyyn enimmäismäärään asti, minkä rinnalla järjestöjen olisi halutessaan mahdollista hakea varainhankinnan erityisavustusta. Varainhankinnan käynnistäminen ja onnistuminen vaatii vuosien työtä, joten riittävän pitkäaikainen taloudellinen tuki tulisi taata. Selkeät ohjeet ja kriteerit avustuksen käytölle ovat tärkeitä molemmille osapuolille epäselvyyksien ja - johdonmukaisuuksien välttämiseksi sekä liiallisen työmäärän ehkäisemiseksi. Työmäärän ja byrokratiavaatimusten tulisi olla kohtuullinen kaikenkokoisille tuensaajille koko prosessin ajan.

5. Miten järjestöjen autonomiaa pitäisi turvata ja kuinka järjestöjen toimintaedellytyksiä tulisi varmistaa valtionavustustoiminnassa? Asiaa tarkastellaan selvityksen liitteessä.

Järjestön tulee saada käyttää omaa harkintaansa siinä, panostaako se yksityisrahoituksen hankintaan ja minkälaisiin varainhankinnan muotoihin. Tämän vuoksi olennaista ovat yhdenmukaiset käytännöt ja niiden joustavuus, jotta esimerkiksi valtionavustusta voisi hyödyntää myös varainhankintaan niin halutessaan. Järjestöjen tulisi voida itse päättää tuottojen käytöstä järjestön toiminnassa. Järjestöille tulisi taata mahdollisuus omien rahoituskeinojen valintaan. Lahjoituksia ohjaa usein lahjoittajien ohjeistus ja keräyksiä taas rahankeräyslaki ja poliisihallituksen ohjeet.

Autonomian periaate ei toteudu, jos valtionapuviranomainen vaatii suuntaamaan myös varainhankinnan tuotot avustettavaan kohteeseen, vaikka ne olisi suunniteltu käytettäväksi toisin. Valtionapuviranomainen ohjaa silloin valtionavustuksin tehtävää toimintaa ja myös sitä toimintaa, mitä järjestö tekee muulla rahoituksella. Tämänkaltaisen toiminta rajaa olennaisesti järjestöjen autonomiaa.

Valtionavustustoiminnan kehittäminen

Anna yleistä palautetta selvityksestä tai kommentoi järjestöjä koskevan valtionavustustoiminnan kehittämistä ja yhdenmukaistamista.

Lähes kaikki selvityksessä esitettävät kirjaukset on mahdollista toteuttaa ilman lainsäädäntömuutoksia hyvin pikaisesti. Selvityksen mukaan valtionavustuslaki (s. 49) mahdollistaa jo nykyisellään varainhankinnan avustamisen. Osa selvityksessä esitetyistä muutoksista voidaan toteuttaa Sosiaali- ja terveysjärjestöjen avustustoiminnan soveltamisohjeita muuttamalla STEA:n toimesta avustusoppaan ohjeistustekstiä muokkaamalla viranomaistoimintana koskemaan jo vuoden 2024 avustuksia.

Näkövammaisten liitto muistuttaa lisäksi valtiovarainministeriötä YK:n vammaisten henkilöiden oikeuksia koskevasta yleissopimuksesta ja sen velvoitteista. YK:n vammaissopimus on ratifioitu 10.6.2016 ja on voimassa laintasoisena.

Valtiovarainministeriön lausuntopyynnön jakelussa ei ollut mukana ainoatakaan vammaisjärjestöä. Vammaisten henkilöiden ja vammaisjärjestöjen osallistamisvelvoite on kirjattu YK:n vammaissopimuksen 4 artiklan 3 kohtaan. Lausuntokierroksella olevan asian merkityksellisyys vammaisjärjestöille on kiistaton. Tämän vuoksi valtiovarainministeriön olisi tullut noudattaa YK:n vammaissopimuksen osallistamisvelvoitetta.

Schmidt Katariina
Näkövammaisten liitto ry